

SAVREMENI EKONOMSKI I TRGOVINSKI TRENDovi EVROPSKE UNIJE U GLOBALNIM EKONOMSKIM ODNOSIMA

Salko Selman, MA

Internacionalni univerzitet Travnik

Mr. Milan Radaković

Ekonomski fakultet Subotica

Stevan Petković, MA

Internacionalni univerzitet Travnik

e-mail: stevan74petkovic@gmail.com

Sažetak: U ovom radu analiziraće se ukupni ekonomski i trgovinski odnosi Evropske unije u uslovima globalnih ekonomskih odnosa. Konkretnije, tekstualni dio rada posvećen je eliminisanju prepreka i širenju ekonomskog rasta, te odnosima Evropske unije sa Svjetskom trgovinskom organizacijom, Evropskom zonom slobodne trgovine, Sjedinjenim Američkim Državama, Latinskom Amerikom, Japanom, zemljama Azije-posebno regiona Jugoistočne Azije, te nerazvijenim i zemljama u razvoju. Posebna pažnja usredsređena je na analizu brojnih i aktuelnih pitanja sa kojima se suočava Evropska unija, kao što su: budžet Evropske unije i njegovo formiranje, rast međunarodne trgovine i tržišta javnih nabavki, više preferencijalnih sporazuma o trgovini, institucionalne reforme u Evropskoj uniji i drugo.

Ključne riječi: ekonomski rast, zajednički interesi, Evropska unija, jedinstveno tržište, globalizacija

CONTEMPORARY ECONOMIC AND TRADE TRENDS OF THE EUROPEAN UNION IN GLOBAL ECONOMIC RELATIONS

Abstract: In this study will be analyzed economic and trade relations of the European Union in conditions of global economic relations. In specific, the textual part of the study describes the elimination of obstacles and development of economic growth as well as the relations between the European Union and World Trade Organization, The European Free Trade Zone, the USA, Latin America, Japan, Asian countries-especially south-east Asia region and underdeveloped countries. It puts emphasis on analyzes of numerous and relevant issues that the European Union confronts, such as: the budget of the European Union and its planning, the growth of international trade, the public acquisition department, more preferential contracts concerning trading, institutional reforms in the European Union and others.

Key words: economic growth, mutual interests, the European Union, unified market, globalization

1. UVOD

Evropska unija⁹⁰ je zajednica 28 država Evrope, koja je utemeljena na zajedničkim interesima, institucijama i pravnim aktima država članica: jedinstvena valuta, zajednička obrambena i bezbjednosna politika, saradnja u svim oblastima života i rada - sve je to obezbijeđeno Ugovorom o Evropskoj uniji i drugim propisima Unije.

Političke, ekonomske i trgovinske aktivnosti Evropske unije kao najveće i najmoćnije integracije u svijetu ispoljavaju se u mnogim sferama, počev od politike bezbjednosti, zdravstva i ekonomske politike do inostranih poslova, zajedničke bezbjednosti i odbrane. U zavisnosti od razvijenosti svake zemlje ponaosob, organizacija Evropske unije se razlikuje u različitim oblastima, ovo su osnovni razlozi što je Evropska unija definisana kao federacija u trgovini, poljoprivredi, monetarnim odnosima i zaštiti životne sredine; konfederacija u ekonomskoj i socijalnoj politici, zaštiti potrošača, unutrašnjoj politici; i kao međunarodna organizacija u spoljnoj bezbjednosnoj i odbrambenoj politici. Glavna oblast na kojoj Evropska unija počiva jeste jedinstveno tržište koje se bazira na carinskoj uniji, jedinstvenoj valuti (usvojenoj od strane 17 zemalja članica), zajedničkoj poljoprivrednoj politici i zajedničkoj politici u sferi ribarstva i dr.

Nakon najvećeg proširenja, maja 2004. godine, prijemom deset članica, pet mjeseci kasnije, 29. oktobra 2004. godine, predsjednici i premijeri država članica Evropske unije (njih 25) donijeli su prvi ustav Evropske unije i uputili isti na ratifikaciju pojedinačno svakoj zemlji članici, no ta zadaća do sada nije završena.

---

⁹⁰ Pojam "Evropska unija" uveden je na Pariškoj konferenciji na vrhu 1972. godine. Ovaj naziv je postao sinonim za reformu u cilju ostvarenja buduće slike zajednice. U Maastrichtu je 7. februara potpisan Ugovor o Evropskoj uniji i time je ona postala zajednički krov evropske zajednice, zajedničke spoljne i bezbjednosne, pravne i unutrašnje politike. "Unija" označava kako sadašnje stanje, tako i buduće perspektive integracionog procesa, "sve užu Uniju evropskih naroda". Dr Mladen M. Bodiroža "Evropska Unija od 1957 do 2006", Glas Srpski. 2006. str.17.

2. ELIMINISANJE PREPREKA I ŠIRENJE EKONOMSKOG RASTA

Evropska unija je najveći svjetski trgovinski partner, sa ostvarenim više od jedne petine ukupnog svjetskog izvoza u 2009. godini. Od osnivanja, rukovodena svojim temeljnim principima, Evropska unija je preuzela obavezu uklanjanja trgovinskih prepreka između svojih članica, na temelju činjenice da će to potaknuti ekonomski napredak te nacionalno i pojedinačno blagostanje. Ovo posebno kada se ima na umu da je multilateralni trgovinski sistem Evropske unije progresivno liberaliziran nizom međunarodnih pregovora tokom prve decenije dvadesetprvog vijeka. Za to je vrijeme svjetska trgovina narasla sedamdeset puta, proizvodnja se učtverostručila, svjetska dobit po glavi stanovika udvostručila, a prosječne carine u industrijaliziranim zemljama su snižene s 40 % 1940. na manje od 4 % krajem 2006. godine.

Osim toga Evropska unija stoji na čvrstom stanovištu da multilateralna liberalizacija trgovine može donijeti znatne koristi svjetskoj privredi kao cjelini, te da bi se većina uz to vezanih poteza trebalo usmjeriti prema regijama u razvoju. To podrazumijeva da je ekonomski rast putem liberalizacije svjetske, pa prema tome i regionalne trgovine presudna činjenica unapređivanja socijalnih uslova i doprinosa održivom ekonomskom razvoju cijelog svijeta.

Uprkos neuspjehu inicijative zemalja članica Evropske unije na ministarskom sastanku Svjetske trgovinske organizacije održanom u Seattlu u decembru 1999., Unija i dalje želi proširiti program sastanka i uvjerena je kako će to donijeti znatne koristi. U dvjema studijama Evropske komisije, objavljenima uoči te Konferencije u Seattlu, zaključeno je da bi dalja liberalizacija trgovine mogla znatno pridonijeti održivom razvoju u svijetu uz ostvarenu godišnju dobit od gotovo 420 milijardi eura, što bi bilo jednako pridruživanju od još po jedne privrede veličine Koreje ili Holandije svjetskom BDP-u svake godine. Privredni rast rezultiraće i novim radnim mjestima, što se i pokazalo i na primjeru Evropske unije, u kojoj je nakon ukidanja unutrašnjih prepreka otvoreno pola miliona radnih mjesta.

Slobodnija trgovina znači i sve više poslovnih mogućnosti, bolju raspodjelu izvora i veće bogatstvo. Dalje smanjivanje carina omogućiće bolje iskorištavanje izvoznih potencijala jer će se trgovinskim tokovima sve više upravljati kvalitetom cijena i raznim vrstama usluga, a poslovanje će imati sve manje umjetnih prepreka poput carina. Ovo će donijeti koristi za potrošače u pogledu sve većeg izbora i nižim cijenama na temelju sve oštrije konkurencije.

3. SVJETSKA TRGOVINSKA ORGANIZACIJA (WTO) I EVROPSKA UNIJA (EU)

Rukovodeći se svojim čvrsto utemeljenim strateškim opredjeljenjima, Evropska unija podržava stavove svih onih zemalja koje smatraju da sljedeći krug pregovora u sklopu WTO ne smije biti ograničen na poljoprivredu i usluge, već da pregovori moraju biti znatno širi i da moraju pokrivati postojeće tradicionalne i nove teme i pitanja kako bi svi sudionici bili zainteresirani i kako bi se zadovoljile potrebe ekonomije u XXI vijeku. Osim toga, Evropska unija je iz neuspjelog pokušaja pokretanja pregovora o liberalizaciji trgovine na sastanku u Seattleu shvatila da su dva presudna pitanja od prvorazrednog značaja:

Prvo, prošlo je vrijeme u kojem su malobrojni narodi koji su prednjačili u trgovini, vodili interne dogovore i nametali ih ostatku svijeta, dok sada sve druge zemlje, posebno one u razvoju zahtijevaju veći udio u procesu odlučivanja.

Drugo, potrebno je reformisati WTO kako bi ova svjetska organizacija postala što otvorenija i što je moguće transparentnija, učinkovitija i odgovornija. Da bi se to postiglo, treba izmijeniti dosadašnji Statut, odnosno pravilnik te u rad Svjetske trgovinske organizacije direktnije uključiti civilno društvo kako bi se pitanja zaštite životne sredine i razvoja društva razmatrala na istoj razini, kao i drugih razvojnih pitanja. Zatim, Evropska unija stoji na čvrstom uvjerenju da će sljedeći krug pregovora sa Svjetskom trgovinskom organizacijom obuhvatiti još najmanje četiri područja. Prema viđenju Evropske unije taj bi krug pregovora trebao da ima slijedeći redoslijed:

Prvo, unaprijediti dostupnost prekograničnih tržišta, uključujući poljoprivredu, usluge i nepoljoprivredne proizvode.

Drugo, postaviti pravila u nizu novih područja, kao što su investicije, konkurencija i trgovinske olakšice.

Treće, usmjeriti se više na razvoj, pružajući bolji pristup tržištu i razvijajući poseban i različit pristup zemljama u razvoju, te osigurati da novi sporazumi podstiču razvoj.

Četvrto, obuhvatiti niz interesa civilnog društva, razjašnjavanjem trgovinskih pravila i sporazuma o zaštiti okoliša WTO-a te propisa u vezi s javnim zdravstvom i primjenom mjera opreza.

Potpuno svjesna da je proces globalizacije trend koji se ne može zaustaviti i da se ekonomije zemalja trebaju prilagoditi žele li preživjeti, Evropska unija ne želi dopustiti slobodnim tržišnim snagama da nameću način života ljudi, kulturu, oblik društva i temeljne vrijednosti, jer želi uskladiti načine upravljanja društvom i vrijednostima sa potrebom modernizacije i globalizacije. U tom pogledu, Evropska unija smatra da je Svjetska trgovinska

organizacija (WTO)⁹¹, sa svojih skoro 140 zemalja članica i 30 država koje čekaju na članstvo te širokim ovlaštenjima za postavljanje pravila i arbitražu trgovinskih sporova, ključna institucija na globalnom nivou.

Po prethodnom stavu Evropske unije Svjetska trgovinska organizacija trebala bi uže sarađivati s drugim međunarodnim institucijama i promovisati opšti cilj održivog ekonomskog razvoja te tako pridonijeti smanjenju razlika između pojedinih naroda. To je i osnovni razlog zbog kojeg se Evropska unija zauzima za ponovno razmatranje odnosa trgovinskog i društvenog razvoja, uključujući promovisanje temeljnih standarda rada.

Ovo znači da Evropska unija svestrano podupire pozitivne podsticaje promovisanja prava zaposlenih i čvrsto se suprostavlja pristupima zasnovanim na protekciji ili sankcijama.

4. EVROPSKA UNIJA (EU) I EVROPSKA ZONA SLOBODNE TRGOVINE (EFTA)

Pošto je Velika Britanija shvatila da su zemlje članice Evropske zajednice (EZ) odlučne u formiranju privredne integracije, ova država je predložila formiranje zone slobodne trgovine za industrijske proizvode u okviru OEES-a. Po ovom prijedlogu Velika Britanija bi dobila slobodan izlazak na tržište grupe šest za svoje industrijske proizvode, ali bez recipročnog postupka za poljoprivrednu proizvodnju, što su one odbile.

To je bio i opredjeljujući stav što je Velika Britanija formirala Zonu slobodne trgovine kao odgovor na formiranje Evropske ekonomske zajednice (EEZ), okupivši ostalih šest zemalja (Danska, Norveška, Austrija, Švedska, Švajcarska i Portugal). U tom smislu formiran je Sekretarijat EFTA- e sa sedamdeset članova, uz napomenu da nije imao nikakva nadnacionalna ovlaštenja., već su se cjelokupno poslovanje i nadležnosti odnosili na industrijske proizvode dok poljoprivreda nije bila uključena u sporazum.

Ovo u velikoj mjeri nisu podržavale one zemlje članice u kojima je razvijena poljoprivreda i ribarstvo kao što su Danska, Norveška i Portugal. Osim toga, iskrsnuo je jedan problem u okviru EFTA- e, a to je ukidanje tarifa na unutrašnju trgovinu.

Pored toga, posebne specifičnosti karakteristične za zemlje članice EFTA-e su: nije postojala zajednička politika, specijalizacija pod uticajem tržišta je minimalna, sa ekonomskog stanovišta, ova grupa je bila uspješna zato što je njihov prosječni BDP po glavi stanovnika uvijek bio veći u Evropskoj ekonomskoj zajednici, u odnosu na zemlje članice.

---

⁹¹ World Trade Report, (2003) World Trade Organisation, s. XVI.

Zatim, EFTA nije imala uspjeha kao integracija iz sljedećih razloga: zemlje EFTA-e su geografski raštrkane, različiti nivoi razvoja među zemljama članicama, zemlje EFTA-e su u većoj mjeri obavljale trgovinu sa zemljama članicama EEZ nego sa članicama EFTA-e. Osim toga EFTA je organizovana kako bi se neutralisao uticaj EEZ na trgovinu zemalja EFTA-e.

Međutim, samo godinu dana nakon osnivanja EFTA-e, Velika Britanija je podnijela zahtijev za puno članstvo u EEZ. Sve ovo je pokazalo da OEES nije bio u stanju da unaprijedi privrednu saradnju u regionu. Zbog toga su SAD namjeravale da održe neki oblik ekonomskog jedinstva. 1960. godine SAD, Velika Britanija, Francuska i Zapadna Njemačka su donijele odluku o pretvaranju OEES-a u Organizaciju za ekonomsku saradnju i razvoj (OECD) i povećanju broja članica na 20 uključujući SAD i Kanadu. Cilj je bio: ostvarenje najvećeg održivog rasta, unapređenje slobodne trgovine, podrška siromašnim zemljama koje nisu članice OECD-a.

5. EVROPSKA UNIJA I SJEDINJENE AMERIČKE DRŽAVE

Između Evropske unije i Sjedinjenih Američkih Država ne postoje sporazumi o preferencijalnoj trgovini. Razmjena se vrši putem organizacija WTO i GATT. Bez obzira na nepostojanje sporazuma o preferencijalnoj trgovini SAD je 2002. godine u uvozu Evropske unije učestvovala sa oko 19% I taj trend se nastavlja I početkom druge decenije 21. vijeka. Međutim, poljoprivreda je uvijek bila područje neslaganja između SAD i Evropske unije i to još od ranih 60-tih godina. Uvođenje zajedničke poljoprivredne politike Evropske unije dovelo je do pogoršanja trgovinskih odnosa sa SAD-om i to na dva načina, tako što je:

Prvo, ova politika uvela subvencije koje su vjestački povećale proizvodnju i tako smanjile uvoz; drugo, višak domaćih poljoprivrednih proizvoda se izvezio u inostranstvo uz visoke izvozne subvencije.

Zatim, posebno je značajno podvući da je ulazak Grčke, Španije i Portugala u Evropsku uniju značajno smanjio izvozno tržište poljoprivrednih proizvoda SAD.

Osim toga, neslaganja Evropske unije i SAD postoje i po pitanju genetski modifikovanih organizama i biljaka. SAD je pristalica takve hrane dok je Evropska unija protivnik istoga. Evropska unija je definisala stroge zakone koji regulišu trgovinu ovim proizvodima i to još 1998. godine.

Sljedeće područje neslaganja je Bankarstvo. Banke neke zemlje članice mogu slobodno poslovati na teritoriji neke druge zemlje članice EU. Evropska unija bi dozvolila inostranim bankama da posluju na njenoj teritoriji ali samo pod uslovom reciprociteta. Npr. SAD ne bi

nikad dozvolila inostranim bankama da učestvuju u domaćim finansijskim poslovima koje ne obavljaju domaće banke.

Problem predstavlja i ekstrateritorijalna primjena zakonodavstva SAD. One su definisale Zakon o slobodi Kube i solidarnosti demokratije. Ovaj zakon je propisao da ako neka strana kompanija investira u konfiskovanu američku imovinu, američki građani mogu slobodno pokrenuti sudske parnice radi dobijanja odštete. Sličan zakon je i Zakon o sankcijama Iranu i Libiji. Ovaj zakon je ograničio ulaganja inostranih kompanija u razvoj prerade gasa i nafte na 20 miliona eura.

Nacionalna bezbjednost - SAD nastavlja sa konstantnim jačanjem trgovinskih barijera i barijera na strana direktna ulaganja iz razloga nacionalne bezbjednosti. Zakon o odbrani daje ovlaštenje američkom predsjedniku da ispita svaku kupovinu ili prodaju preduzeća kako ona utiču na nacionalnu bezbjednost. Ovo uzrokuje uvođenje niza zaštitnih mjera, a samim tim ograničavanjem trgovine.

5.1. Javne nabavke

Uporedo sa rastom međunarodne trgovine i tržište javnih nabavki je počelo da raste. Pretpostavlja se da javne nabavke učestvuju sa 10-15 % u društvenom proizvodu većine država u svijetu. Američki zakon - Zakon „Kupite američke proizvode“ iz 1933. godine onemogućava pristup tržištu SAD inostranim preduzećima. Zakon propisuje da nabavljena roba treba da ima najmanje 50 % lokalnog sadržaja SAD. Savezni organi mogu smatrati ponude domaćih dobavljača neprihvatljivim ako ponuđena cijena premašuje stranu ponudu za više od 6 %, odnosno za više od 10 % ako su u cijenu uračunati i troškovi carine. Agencije za nabavke mogu odbaciti inostrane ponude bilo iz nacionalnog interesa bilo iz nacionalne bezbjednosti. Tržište javnih nabavki u Evropskoj uniji je veoma značajno i u 2000. godini je iznosilo oko 16% BDP Unije ili oko 1.350 milijardi eura. Iako EU nastoji da otvori ovo tržište za međunarodnu konkurenciju, još uvijek je malo učesće javno oglašanih javnih nabavki, koje je 2000. godine iznosilo oko 15 % od ukupnih javnih nabavki te godine, odnosno 2.5% BDP Evropske unije te godine.

Pod javno objavljenim javnim nabavkama podrazumijevamo pozive za davanje ponuda za javne nabavke koje su objavljene u Službenom listu Evropskih zajednica. Ono što ohrabruje je činjenica da je to učesće znatno veće u odnosu na javno objavljene javne nabavke u 1995. godini. To učesće se znatno razlikuje od zemlje do zemlje u okviru članica Evropske unije.

U sljedećem tabelarnom prikazu ilustrovani su statistički podaci za period 1995. do 2000. godine, sa razlogom što je to višestruko specifičan period u odnosima javnih nabavki za niže navedene zemlje članice.

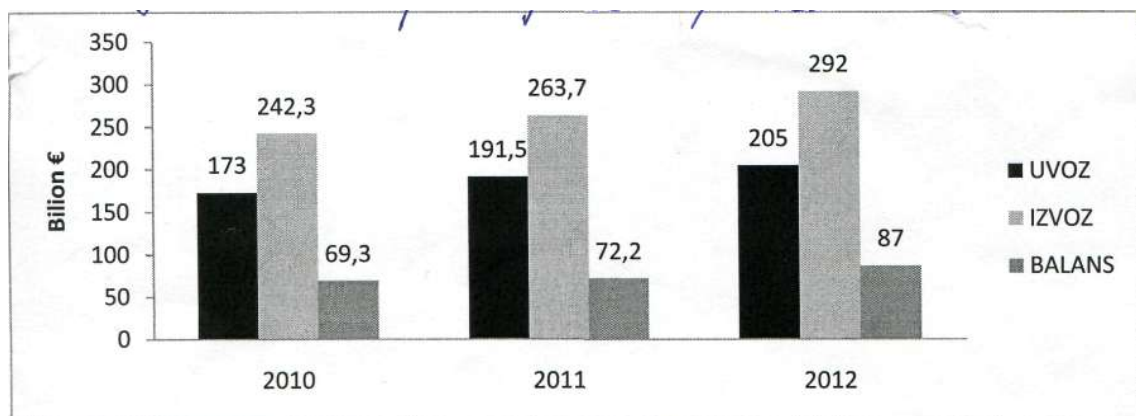
	Javno oglašene javne nabavke (udio u ukupnim javnim nabavkama)		Javno oglašene javne nabavke (udio u BDP)	
	1995	2000	1995	2000
Evropska	8	15	1,44	2,41
Njemačka	5	6	0,91	0,96
Francuska	5	15	0,94	2,44
Italija	10	18	1,23	2,17
Austrija	5	13	0,83	2,31
Grčka	34	38	4,87	4,37
Velika	15	22	3,28	3,81

Izvor: WTO, 2002.

5.2. Veliki broj standarda

Postojanje velikog broja standarda značajno usporava i ograničava razmjenu između SAD-a i EU. Sporazum o uzajamnom priznavanju SAD-a i EU postignut je 1998. godine. Ovaj sporazum se odnosi na: medicinske proizvode, medicinsku opremu, telekomunikacionu opremu i sprave za rekreaciju. Neslaganja postoje i po pitanju intelektualne svojine u pogledu patenata SAD primjenjuje princip „prvi koji je otkrio“, dok EU primjenjuje princip „prvi koji je registrovao“. Ovaj drugi princip utvrđuje tačan vremenski trenutak kada je ustanovljeno pravo prioriteta na patent. Princip SAD predstavlja problem kako za Evropsku uniju, tako i za kompanije Sjedinjenih Američkih Država.⁹²

Obim trgovine robom Evropske unije sa SAD u periodu 2010-2012. (izražen u milijardama eura)

Izvor: EUROSTAT (Statistički režim 4)

⁹² Tako, primjera radi, Savezni sud SAD-a presudio je 23. Februara 2007. godine da kompanija „Mikrosoft“ mora da plati 1,52 milijarde dolara zbog nedozvoljenog korištenja patenta.

6. EVROPSKA UNIJA, LATINSKA AMERIKA I MEKSIKO

Evropska unija je svoje odnose s državama Latinske Amerike učvrstila priznavanjem tri podregionalne grupacije: Srednje Amerike, Zajednice država Anda i Mercusora, te pojedinačnih država kao što su Čile i Meksiko. Tokom prošlog desetljeća odnosi Evropske unije i Latinske Amerike napredovali su u skladu s razvojem bilateralne trgovine, a Evropska unija je promovisala razvoj regionalnih integracija u tom području.

Dok države Anda uživaju lakši pristup evropskom tržištu u sklopu "opšteg sistema olakšica", a EU s njima usko sarađuje u programu borbe protiv krijumčarenja droge. Države Karipskih otoka takođe uživaju trgovinske povlastice u trgovini s EU-om, dok je Kuba jedina latinoamerička zemlja koja nije potpisala sporazum o saradnji sa Evropskom unijom. Osim toga, veliki napredak odnosa Evropske unije i ovog dijela svijeta postignut je u junu 1999. godine, na prvom sastanku na vrhu EU-a, Latinske Amerike i država Karipskih otoka, na kojem su sudjelovali čelni ljudi 48 država. Nakon sastanka, 2000. godine uslijedio je sporazum o slobodnoj trgovini između EU-a i Meksika. U sklopu tog ambicioznog dogovora, od 2003. meksički će izvoz postati dijelom bescarinske zone Unije, a sve meksičke carine na proizvode uvezene iz EU-a bit će ukinute najkasnije do 2007. Sporazum pruža novu dimenziju odnosa utvrđenog još 1997. godine, i to Sporazumom o ekonomskom partnerstvu, političkoj koordinaciji, i saradnji EU-a i Meksika.

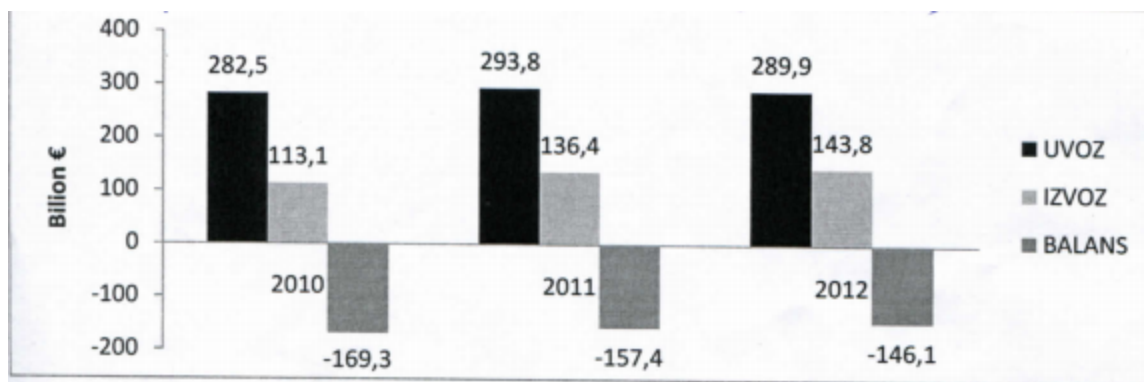
7. ODNOS EVROPSKE UNIJE PREMA ZEMLJAMA AZIJE

Kina je od otvaranja prema spoljnom svijetu 1978. godine proživjela velike promjene, razvijajući se od središnje planiranog autarkičnog gospodarstva do tržišnog gospodarstva koje sudjeluje u globalnoj trgovini. Tokom proteklih dvadeset godina trgovina EU-a i Kine povećala se više od dvadeset puta, a 1999. iznosila je 70 milijardi eura. Ta je zemlja treći izvanevropski trgovinski partner Unije, nakon SAD-a i Japana, a EU je četvrti najveći izvoznik u Kinu. U 1999. godini Unija je, s 4,5 milijardi eura, postala najveći strani ulagač u Kinu, ne uključujući Hong Kong. Ovaj trend povećanja i dalje se nastavlja sve intenzivnije i sve raznovrsnije. Isto tako Evropska unija je snažno podržala prijem Kine u članstvo Svjetske trgovinske organizacije, uz intenzivnu saradnju sa SAD-om. Neposredno potom donesen je i sporazum koji je znatno doprinio razvoju trgovine između Evropske unije i Kine.

U sklopu tog sporazuma, Kina se složila s postupnim smanjivanjem uvoznih carina za više od 150 vodećih evropskih izvoznika, za proizvode od mašina do vina i jakih alkoholnih pića. Sporazum je olakšao rad evropskih distributera i kompanija u Kini, a ograničenja koja su vrijedila za niz usluga i profesija kao što su bankarstvo ili advokatura takođe su višestruko smanjeni. Mada, ne malo svog vremena i resursa posvećuje Kini, Evropska unija ovim odnosom želi produbiti odnose s cijelim Azijskim

kontinentom. To se može ostvariti na multilateralnim osnovama - procesom započetim prvim "azijsko-evropskim sastankom", održanim u Bankoku 1996. godine putem ASEAN-a, četvrtog trgovinskog partnera Evropske unije, ili bilateralnim pregovorima.

Izvor: EUROSTAT (Statistički režim 4)

Odnosi s Indijom drugom najvećom nacijom u Aziji, takođe napreduju prelaskom s dijaloga i saradnje na partnerski odnos. Taj prelazak simboliziraju važne inicijative u 2000. godini. One uključuju prvi sastanak na vrhu EU-a i Indije i šire kontakte dužnosnika, političara, osoba koji formiraju javno mnijenje i civilnog društva. To je tek dodatak opsežnim postojećim trgovinskim kontaktima. EU je najvažniji trgovinski, investicijski i razvojni partner Indiji, a izvoz te zemlje u EU porastao je s 1,8 milijardi eura 1980. godine na 9,8 milijardi 1998. godine. Jednak rast bilježi i izvoz EU-a u Indiju, koji je s 2,4 narastao na 9,5 milijardi eura.

8. STRUKTURA BUDŽETA EVROPSKE UNIJE – PRIHODI I PROBLEMI

Do 1972. godine⁹³ budžet Evropske unije je finansiran putem doprinosa zemalja članica. Nakon formiranja Evropske unije budžet je počeo da se puni putem carina, prelevmana na agrarne proizvode, porezom na dodatnu vrijednost.

⁹³ Do stvarne finansijske autonomije EU je stigla 01.01.1978. godine, nakon što je Savjet 21.04.1970. godine donio odluku koja to omogućava. Od tada se budžet puni iz sopstvenih izvora.

Sopstvena sredstva budžeta Evropske unije se automatski povećavaju bez ikakvih dodatnih odluka nacionalnih vlada.

Reforme iz 1998. godine doprinijele su tome da se sredstva budžeta finansiraju putem:

- carina — najznačajniji izvor prihoda,
- prelevmana na agrarne proizvode, šećer i izoglukozu,
- četvrtim izvorom,
- i ostalim budžetskim prihodima.

Prvo, carine se primjenjuju na uvoz proizvoda iz drugih zemalja koje nisu članice Evropske unije i one čine oko 11% budžetskih prihoda. Njihov značaj se s vremenom sve više smanjuje zbog proširenja EU.

Drugo, prelevmani na agrarne proizvode čine oko 1,5 % budžeta EU. To su promjenjivi troškovi koji se obračunavaju na uvoz proizvoda kako bi se zaštitila domaća privreda. Postoji tendencija da se oni ukinu.

Treće, doprinosi iz PDV-a predstavljaju oko 25 % budžeta. Svaka država treba da uplati u budžet EU oko 1,4 % od naplaćenog PDV-a.

Četvrto, četvrti izvor se koristi u slučaju postojanja deficita budžeta. EU tačno određuje koliko svaka zemlja treba da uplati u budžet.

Peto, ostali prihodi su zanemarljivi, to su novčane kazne, viškovi iz prethodnih godina itd.

Nakon prethodnih konstatacija i pokazatelja proizlazi da bi Evropska unija trebalo da izdvoji sve one privredne oblasti koje trebaju određenu finansijsku pomoć, a ne samo da finansira one oblasti koje se uklapaju u ograničena finansijska sredstva. Zatim, da bi se usmjerile određene privredne aktivnosti u željenom pravcu potrebna su velika finansijska sredstva. U nekim slučajevima se dešava da, kada zemlje članice se dogovore da sprovedu neku zajedničku politiku, dodijeljena sredstva se prenose na institucije Evropske unije. Tako je Evropski savjet donio odluku da ukupni troškovi djelatnosti Evropske unije mogu iznositi 1,27 % od ukupnog budžeta EU. S tim u vezi je i obaveza svake države članice Evropske unije da uplaćuje doprinose u budžet. Iz razloga što uspješnijeg uvida, odnosno pregleda, donosimo tabelami pregled Budžeta Evropske unije za 2012. godinu.

Budžet EU za 2012. godinu

NASLOV/ OPIS	Bilioni €	Procenat (%) ukupnog budžeta	Procenat (%) promjene od 2011
1. Održivi rast	67,5	45,9	+4,7
1a. Konkurentnosti za rast i zapošljavanje	14,7	10,0	+9,1
1b. Kohezija za rast i zapošljavanje	52,7	35,8	+3,5
2. Očuvanje i upravljanje prirodnim resursima	60,0	40,8	+2,2
-od čega su direktne pomoći i rashodi koji se odnose na tržište	44,0	29,9	+2,6
-od čega ruralni razvoj, očuvanje okoliša i ribarstvo	15,9	10,8	-1,3
3. Državljanstvo, sloboda, sigurnost i pravda	2,1	1,4	(*) +10,9
3a. Sloboda, sigurnost i pravda	1,4	0,9	+15,9
3b. Državljanstvo	0,7	0,5	(*) +2,1
4. EU kao slobodni igrač	9,4	6,4	+7,4
5. Administracija	8,3	5,6	+1,3
-od kojih je za Komisiju	3,3	2,3	+0,2
UKUPNO	147,2	100,0	
U % EU-27 bruto prirodnih prihoda	1,12		

(*) isključujući fond solidarnosti

9. OTEŽAN RAD INSTITUCIJA EVROPSKE UNIJE - PREDSTOJE NEODLOŽNE REFORME

Uvećana Evropska unija sa 28 zemalja članica trenutno se nalazi u veoma složenom stanju, ovo posebno što novopridošle članice, njih deset primljenih 2004. godine i dvije primljene početkom 2007. godine, još uvijek brane više svoje parcijalne interese i nisu se u potpunosti prilagodile strateškim uslovima koji su zacrtani zakonodavnom regulativom Evropske unije, kao ni Hrvatska koja je 2013. godine postala 28. članica Evropske Unije. Takav odnos rezultirao je otežanim radom institucionalnih organa EU, pa je postalo jasno da se mora neodložno početi sa institucionainim reformama postojećih institucija.

Ovo posebno kada se ima na umu da je donošenje neodložnih odluka u Evropskoj uniji otežano što je veći broj različitih interesa koje treba uobličiti i na valjan način ispuniti.

Tako, primjera radi, najveću razliku između starih i novih članica predstavlja odnos prema Rusiji, prema kojoj nove zemlje članice osjećaju duboko nepovjerenje, iz razloga što je Moskva kontrolisala Srednju i Istočnu Evropu do pada Berlinskog zida 1989. godine. Ovdje svakako spadaju i brojni istorijsko - psihološki i politički interesi između starih i novih zemalja članica. Takođe, mnogo je lakše bilo donositi bilo kakve odluke sa šest pa i petnaest zemalja, u odnosu na sadašnjih dvadeset sedam članica. Naime, sada ministri ili izaslanici država članica, okruženi pomoćnicima i prevodiocima na preko dvadeset zvaničnih jezika, jedva da mogu da vide jedni druge za velikim nepreglednim stolom kada pregovaraju o novim zakonima. I sami pregovori su postali sve neizvjesniji zbog politike novopridošlih zemalja, njihovih slabih vlada, razvodnjenog političkog sistema i sve jačih populističkih pokreta. Uz napomenu da je nakon petog i najvećeg proširenja 2004. godine Evropska unija uspjela donijeti prvi Ustav Evrope i proslijediti isti na ratifikaciju.

Zatim, o dugoročnom budžetu od 2007. do 2013. godine, o planu da sektor usluga bude prepušten konkurenciji bez zaštitnih mjera u okviru Evropske unije, Zakonu o kontroli toksičnih hemikalija i nekim drugim manje važnim zakonima.

10. SPORAZUMI O PREFERENCIJALNOJ TRGOVINI EVROPSKE UNIJE

Evropski sporazumi: Bugarska, Češka Republika, Estonija, Mađarska, Letonija, Litvanija, Poljska, Rumunija, Slovačka, Slovenija.

Sporazumi o pridruživanju: Kipar, Malta, Turska.

Sporazumi o stabilizaciji i pridruživanju: Bivša Jugoslovenska Republika Makedonija (BJRM), Hrvatska.

Evro-mediteranski sporazumi o pridruživanju: Izrael, Maroko, Palestinska uprava, Tunis.

Sporazumi o saradnji (Evro-mediteranski sporazumi o pridruživanju su zaključeni, ali još nisu stupili na snagu, ili se o njima još uvijek pregovara): Alžir, Egipat, Jordan, Liban, Sirija.

Centralnoevropski sporazum o slobodnoj trgovini CEFTA: Poljska, Češka, Rumunija, Bugarska, Hrvatska, Makedonija, Srbija, Bosna i Hercegovina, Crna Gora, Albanija, Moldavija i Kosovo.

Ostali sporazumi o slobodnoj trgovini: Danska, (Farska ostrva), Island, Lihtenštajn, Meksiko, Norveška, Južna Afrika, Švajcarska.

Druge carinske unije: Andora, San Marino.

Udruženje prekomorskih zemalja i teritorija: Angvila, Antarktik, Aruba, Britanska teritorija Antartika, Britanska teritorija Indijskog okeana, Britanska Djevičanska ostrva, Kajmanska ostrva, Foklandska ostrva, Francuska Polinezija, Francuska teritorija Antartika, Grenland, Mejot, Monserat, Holandski Antili, Nova Kaledonija, Pitkern, Sveta Jelena, Asensio, Tristan da Kunja, Južna Džordžija i Južna Sendvička ostrva, Sveti Pjer i Mikelon, Volis i Futuma.

Evropska unija- Afrička, Karipska i Pacifička (AKP) partnerstva : Angola, Antigva i Barbuda, Bahami, Barbados, Belize, Benin, Botsvana, Burkina Faso, Burundi, Kamerun, Zelenortska ostrva, Centralno Afrička Republika, Čad, Komoros, Kongo, Kukova ostrva, Dem. Rep. Kongo, Obala Slonovače, Džibuti, Dominika, Dominikanska republika, Ekvatorijalna Gvineja, Eritreja, Etiopija, Fed. država Mikronezije, Fidi, Gabon, Gambija, Gana, Grenada, Gvineja, Gvineja Bisao, Gvajana, Haiti, Jamajka, Kenija, Kiribati, Lesoto, Liberija, Madagaskar, Malavi, Mali, Marsalska ostrva, Mauritania, Mauricijus, Mozambik, Namibij, Nuru, Niger, Nigenja, Niue ostrva, Palau, Papua Nova Gvineja, Ruanda, Sveti Kristofer i Nevis, Sv. Lucija,

Sv. Visent i Greadini, Samoa, Sao Tome i Principe, Senegal, Sejseli, Siera Leone, Solomonova ostrva, Somalija, Južna Afrika, Sudan, Surinam, Svazilend, Tanzanija, Togo, Tonga, Trinidad i Tobago, Tuvalu, Uganda, Vanuatu, Zambija, Zimbabve.

Autonomne trgovinske mjere za države zapadnog Balkana: Albanija, Bosna i Hercegovina, Srbija, Crna Gora i Kosovo.⁹⁴

Opšta šema preferencijala (OŠP): Avganistan, Argentina, Armenija, Azerbejdžan, Bahrein, Bangladeš, Bjelorusija, Butan, Bolivija, Brazil, Brunei, Kambodža, Čile, Narodna Republika Kina, Kolumbija, Kostarika, Kuba, Istočni Timor, Ekvador, El Salvador, Gruzija, Gvatemala, Honduras, Indija, Indonezija, Iran, Irak, Kazahstan, Kirgistan, Kuvajt, Narodna Demokratska Republika Laos, Libijska Arapska Džamahirija, Malezija, Maldivi, Moldavija, Mijanmar, Nepal, Nikaragva, Oman, Pakistan, Panama, Paragvaj, Peru, Filipini, Katar, Ruska Federacija, Saudijska Arabija, Šri Lanka, Tadžihistan, Tajland, Turkmenistan, Ukrajina, Ujedinjeni Arapski Emirati, Urugvaj, Uzbekistan, Venecuela, Vijetam, Jemen, Američka Samoa, Bermudska Ostrva, Buve ostrvo, Kokosova ostrva, Kukova ostrva, Gibraltar, Guam, Ostrva Herd i MakDonald, Makao, Norfolk, Sjeverna Marijanska ostrva, Tokelau ostrva, Djevičanska ostrva (SAD).

Napomena: Najmanje razvijene države date su u kurzivu

ZAKLJUČAK

U prethodnom tematskom kompleksu pažnju smo usredsredili na analizu najznačajnijih pitanja unutar ekonomskog, trgovinskog, a zatim i političkog sistema Evropske unije. Znači, polazna osnova naše analize bio je složen sistem Evropske unije, kao neobične pojave i specifičnih nacionalnih i političkih sistema zemalja članica. Ustanovili smo da je Evropska unija zajednica dvadeset osam država Evrope, utemeljena na zajedničkim interesima, institucijama i pravnim aktima država članica.

Kao najveća međunarodna, odnosno regionalna, a po svim segmentima najveća i najznačajnija ekonomska i trgovinska integracija u svijetu, Evropska unija funkcioniše uz jedinstveno opredjeljenje svih zemalja članica da se i dalje afirmiše ekonomski razvoj većine zemalja u svijetu, prvenstveno nerazvijenih i zemalja u razvoju.

Prethodne konstatacije temelje se na realnim osnovama., po kojima je Evropska unija postala prvorazredan faktor u vođenju svjetske spoljne, bezbjedonosne i odbrambene politike, kao i nezamjenljiv faktor u ekonomskim, trgovinskim, tehnološkim, naučnim i drugim sferama i oblastima života, čiji će stav u svijetu imati sve veću težinu.

⁹⁴ Izvor: WTO, 2002.

LITERATURA

1. Dr Mladen M. Bodiroža: "Međunarodna ekonomija", šesto izmjenjeno dopunjeno izdanje, Internacionalni univerzitet Travnik, 2012.
2. Dr Mladen M. Bodiroža: "Evropska unija - od Rima 1957. Do Luksemburga, treće izdanje, Glas Srpski, Banja Luka, 2008.
3. Dr Hamid Alibašić, Dr Miomir Jakšić: "Makroekonomska analiza", Hamgraf, Tuzla, 2005.
4. Dr Miroslav N. Jovanović: "Evropska ekonomska integracija", Beograd, 2004.
5. Dr Oskar Kovač: "Ekonomija regiona sveta", Ekonomski fakultet, Beograd, 2004.
6. Ekonomija Evropske unije, IV izdanje, Njujork, 1998.

Internet izvori

- www.poslovniforum.hr/eu/euro.htm
- http://bs.wikipedia.org/wiki/Evropska_unija